

**Букач В. М.**

*З історії  
педагогічного інституту  
Рішельєвського ліцею*

**Довідник**

УДК: 94(477) + 378:030  
Б 90

**Автор: Букач Валерій Михайлович**, кандидат історичних наук, приват - професор

Друкується за ухвалою Вченої ради ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» від 29 вересня 2022 року, протокол № 2.

**Букач В. М.**

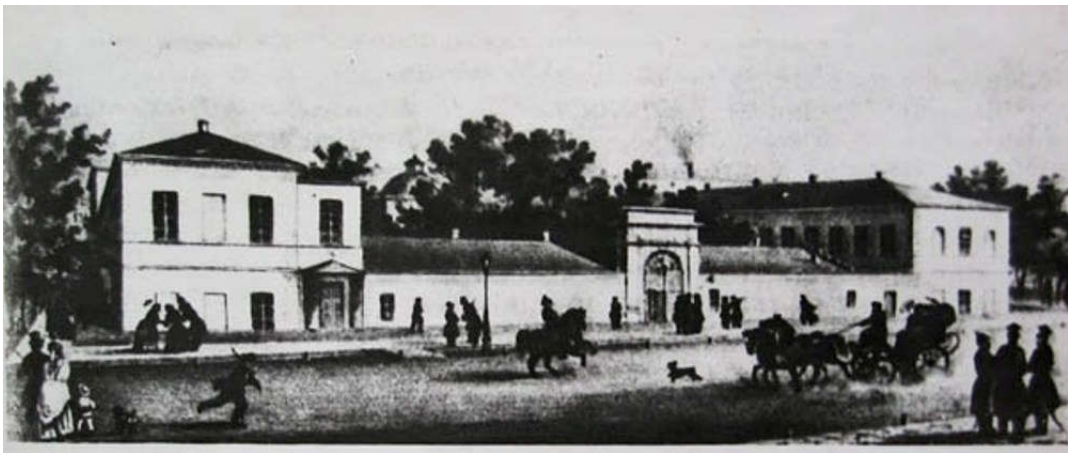
З історії педагогічного інституту Рішельєвського ліцею: Довідник. – Одеса: ПНПУ, 2022. – 32 с.

Збірник містить історичну довідку про створення педагогічного інституту у складі Рішельєвського ліцею та стислі біобібліографічні дані про директорів ліцею у 1817 – 1837 роках, відомих вихованців педагогічного інституту ліцею та розрахований на широке коло читачів.

(С) Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського (Одеса), 2022.

(С) Букач В. М., 2022.

## **Рішельєвський ліцей**



**Одеса, 1 половина XIX століття**

## *Історична довідка*

---

---

Ідея відкриття ліцею в Одесі належала генерал-губернатору Новоросійського краю герцогу А.-Е. Рішельє. Днем народження ліцею вважається 2(14) травня 1817 року, коли був затверджений Статут навчального закладу. Ліцей створювався на базі Одеського комерційного училища та Одеського благородного інституту і став другим закладом освіти підвищеного типу в Російській імперії після Царскосельського.

Офіційне відкриття ліцею відбулося 7 січня 1818 року. Система освіти в ньому включала декілька рівнів: початковий рівень для дітей від 8 до 10 років; середній рівень для юнаків від 10 до 16 років і завершальний рівень для молодих людей від 16 до 18 років. Початкове училище складалося з двох класів. Навчання було безкоштовним, а випускники користувалися правом продовжувати освіту в педагогічному інституті або в зовнішніх класах ліцею. Для забезпечення навчального процесу в ліцеї було відкрито дев'ять професорських кафедр. [1, с. 12] Для викладання фахових дисциплін, близьких до тих, що вивчалися в університетах, при ліцеї були створені додаткові училища – правознавства і політичної економії, філософське.

Корпус вихованців ліцею складався з трьох окремих частин: пансіонерів, вихованців педагогічного інституту та учнів «зовнішніх» класів. Вихованці педагогічного інституту (24 особи) та пансіонери разом створювали «внутрішні» класи, оскільки вони постійно перебували в ліцеї, їх загальна кількість дорівнювала 120

особам. Вихованці «зовнішніх» класів кількістю не більше 250 осіб проживали в місті, до ліцею ходили тільки на заняття. Термін навчання у «внутрішніх» класах був 10 років, а у «зовнішніх» класах – 8 років. [1, с. 13]

Невід'ємною частиною Рішельєвського ліцею став педагогічний інститут. Його завданням була підготовка наставників для ліцею. До педагогічного інституту приймалися особи віком від 10 років, яким необхідно було скласти вступні іспити відповідно до програми початкового училища. [3, с. 27 - 28] Там навчалися переважно сини незначних чиновників, обер-офіцерів, а також деяких ліцейських посадових осіб. Утримувались вони за рахунок стипендії герцога А.-Е. Рішельє. Майбутній досвідчений вчитель повинен був мати не лише тверді теоретичні знання, а й навички самостійної праці та наукового дослідження, вміння дохідливо викладати учням навчальний предмет. Тому особлива увага в педагогічному інституті приділялася прищепленню вихованцям навичок викладання, розвитку красномовства, формуванню вміння логічного викладання своєї думки як в усній, так й письмовій формах. По закінченні курсу навчання вихованці залишалися на шість років у ліцеї. Перші чотири роки вони повинні були виконувати обов'язки наглядачів, а останні два роки обіймати посади ад'юнктів при професорах, після чого мали право на зайняття будь-якої посади в ліцеї. [3, с. 29]

Директор ліцею І. С. Орлай відмовився від практики обов'язкової служби в ліцеї випускників педагогічного інституту. Вони могли працювати у повітових та комерційних школах. У 1829

році вихованці педагогічного інституту здобули дозвіл разом з пансіонерами продовжувати освіту у філософському чи юридичному училищі ліцею [1, с. 19], що в подальшому давало можливість працювати вчителями гімназій. Згодом, деякі з них після закінчення ліцею були направлені для продовження освіти в університетах за ліцейський рахунок та, склавши магістерські іспити, посіли посади професорів ліцею.

29 травня 1837 року був затверджений новий Статут Рішельєвського ліцею, у структурі якого педагогічний інститут був відсутній. За новими навчальними планами та програмами ліцей наближався до вищого навчального закладу. [2, с. 48]

За період існування педагогічного інституту в 1817 – 1837 роках директорами та виконувачами обов'язків директора ліцею були: Ш. Д. Ніколь, Р. А. Жілє, Й. М. Флуки, Й. А. фон Гейнлет, І. І. Дудрович, І. М. Орлай, І. І. Вінтер, М. І. Синицин.

Педагогічний інститут Рішельєвського ліцею заклав основи розвитку професійної педагогічної освіти на півдні України.

---

### Література:

1. Кризь призму пам'яті і часу: Одеський Рішельєвський ліцей у спогадах сучасників / автор-упорядник О. О. Синявська. – Одеса: Бондаренко М.О., 2017. – 298 с.
2. Михневич И. Г. Исторический обзор сорокалетия Ришельевского лицея, с 1817 по 1857 год. – Одесса: типография Л. Нитче, 1857. – 200 с.  
<http://rarebook.onu.edu.ua:8081/handle/store/1955>
3. Образование и устав Ришельевского лицея в Одессе. – Санктпетербург: тип. Департамента народного просвещения, 1818. – [2], 84, [4] с.  
<http://rarebook.onu.edu.ua:8081/handle/store/1956?locale=en>

*Директори Рішельєвського ліцею –  
керівники педагогічного інституту*

---

---

**Вінтер**

**Іван Іванович**

І. І. Вінтер – капітан гвардії, колезький радник.

До педагогічної діяльності керував Одеською митницею.

З 14 березня 1829 року до кінця 1830 року був першим інспектором Рішельєвського ліцею.

Після смерті І. С. Орлая у 1830 – 1831 роках виконував обов'язки директора Рішельєвського ліцею та керівника педагогічного інституту.

Помер у 1831 році.

---

**Література:**

1. Михневич И. Г. Сочинения / ред. Мозговая Н. Г., Волков А. Г., авт. вступ. ст. Волынка Г. И., Мозговая Н. Г., указат. Туренко В. Э. – Киев: НПУ им. М. Драгоманова; Мелитополь: МГПУ им. Б. Хмельницького, 2014. – С. 235.
2. Кризь призму пам'яті і часу: Одеський Рішельєвський ліцей у спогадах сучасників / автор-упорядник О. О. Синявська. – Одеса: Бондаренко М.О., 2017. – С. 19.

**Гейнлет**

**Йозеф Алоїз**

Й. А. (Йосип Іванович) фон Гейнлет народився у 1769 році.

Походив з прибалтійських німців.

Обіймав посади директора Ризького домського повітового училища, директора училищ Ліфляндської губернії.

З березня 1822 року до лютого 1825 року був директором Рішельєвського ліцею – керівником педагогічного інституту при ліцеї.

Мав чин надвірного радника.

Помер у 1856 році.

---

### **Література:**

1. Крізь призму пам'яті і часу: Одеський Рішельєвський ліцей у спогадах сучасників / автор-упоряд. О. О. Синявська. – Одеса: Бондаренко М.О., 2017. – С. 15 - 16, 52 - 54. .

## **Дудрович**

### **Іван Іванович**

І. І. Дудрович народився в 1782 році у родині сербського священика.

У 1815 році закінчив Імператорський Харківський університет із ступенем кандидата філософії.

В 1817 – 1839 роках викладав у Рішельєвському ліцеї, обіймав посади ад'юнкта, професора кафедри російської та латинської словесності, професора філософії. З листопада 1826 року до листопада 1827 року виконував обов'язки вченого секретаря ліцею.



З 1830 року входив до складу Правління ліцею, був першим інспектором.

У 1825 – 1826, 1829 – 1830, 1831 – 1832 роках виконував обов'язки директора Рішельєвського ліцею – керівника педагогічного інституту.

Згодом працював старшим цензором Одеського цензурного комітету. Мав чин статського радника.

Нагороджений орденом Св. Анни 3 ст.

Помер 15 серпня 1843 року.

---

### **Література:**

1. Русский биографический словарь / Изд. под наблюдением председателя Императорского Русского исторического общества А. А. Половцова. – Т. 6: Дабелов – Дядьковский. – С.- Петербург: тип. И. Н. Скороходова, 1905. – С, 716.
2. Михневич И. Г. Сочинения / ред. Мозговая Н. Г., Волков А. Г., авт. вступ. ст. Волынка Г. И., Мозговая Н. Г., указат. Туренко В. Э. – Киев: НПУ им. М. Драгоманова; Мелитополь: МГПУ им. Б. Хмельницького, 2014. – С. 239 - 240.

## **Жілле**

### **Ремі Акінфійович**

Р. А. Жілле (Remis Gillet) народився в 1766 році у Франції.

Здобувши в 1810 році докторський диплом в Харківському університеті, вступив на російську службу по лісному департаменту.

Під час Вітчизняної війни 1812 – 1814 років продовжив службу у воєнному відомстві, в 3-му окрузі внутрішнього ополчення в частині квартирмейстера. Приймав участь в битвах при Дрездені, Магдебурзі, Гамбурзі. Штабс-капітан.

По закінченні війни був гувернером у відомих російських домах. В 1817 році переїхав з С.-Петербургу до Одеси і став працювати помічником директора та професором французької словесності, географії у Рішельєвському ліцеї.

З січня 1820 року до грудня 1821 року був директором ліцею і керівником педагогічного інституту. Після чого пішов у відставку.

В 1830 – 1841 роках працював професором Петербурзького педагогічного інституту та Царскосельського ліцею. Мав чин статського радника.

За хоробрість, проявлену під час воєнних операцій, нагороджений орденом Св. Володимира 4 ст., а за педагогічну діяльність – орденом Св. Анни 3 ст.

Помер 11(23) січня 1849 року в С.-Петербурзі.

---

## Література

1. Исторический очерк Императорского бывшего Царскосельского, ныне Александровского лицея за первое его 50-летие. С 1811 по 1861 г./ И. Селезнев. – СПб, 1861. – С. 367 - 369.
2. Ришельевский лицей и Императорский Новороссийский университет: Сборник издаваемый бывшими воспитанниками лицея и университета. – Отдел 1. – Одесса: Тип. Южнорусского общества печатного дела, 1898. – С. 71 - 80.
3. Кобеко Д. Ф. Императорский Царскосельский лицей. Наставники и питомцы. 1811–1843 / Д.Ф. Кобеко. - Москва : Кучково поле, 2008. – С. 297 - 298.
4. Полевщикова Е. В. Французы в учебных заведениях Одессы. 1803 – 1822 / Е. В. Полевщикова.// Французский ежегодник 2011: Франкоязычные гувернёры в Европе XVII – XIX вв. – М.: ИВИ РАН, 2011. – С. 110 - 126.

5. Букач В. М. З історії Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Керівники: Біографічний словник. – Одеса: ПНПУ, 2018. – С. 6.

## **Ніколь**

### **Шарль Домінік**

Французький педагог, абат Шарль Домінік Ніколь народився 4 серпня 1758 року у французькому містечку Новіль у Нормандії.

В 1782 році закінчив єзуїтський коледж. Потім там викладав. Після Великої французької революції у 1790 році виїхав до Туреччини.

У 1792 році приїхав до Росії, де займався педагогічною діяльністю, створивши у С.-Петербурзі власний пансіон.

В 1811 році на за ініціативою герцога Рішельє переїхав до Одеси і займався реорганізацією католицьких приходів. Коли у 1817 році був утворений Рішельєвський ліцей, абат Ш. Д. Ніколь його очолив. Керував ліцеєм та педагогічним інститутом до 1820 року.

Після початку гонінь на єзуїтів у Росії, назавжди повернувся у Францію. Ставши одним з найбільш впливових членів Конгрегації, віддав перевагу педагогічній діяльності. Завершив реорганізацію коледжу Сен-Луї, брав участь в управлінні Сорбоною, ввів конкурси по заміщенню професорських посад.

Після 1824 року вийшов у відставку. У 1827 році став почесним каноніком Парижу та головним вікарієм діоцезії.

Кавалер французького ордена Почесного легіону та російського ордена Св. Анни 2 ст.

Помер 2 вересня 1835 року у передмісті Парижу.

---

**Праці:**

1. Nicole C. D. Etablissement du Lycee Richelieu a Odessa. – Paris, 1817.
2. Nicole C. D. Plan d`education, ou Projet d`un college nouveau. – Paris, 1833.

**Література:**

1. Энциклопедический словарь/ Изд. Ф. А. Брокгауз, И. А. Ефрон. – Т. XXI: Нибелунги – Нэффцер. – С.- Петербург: тип. «Издательское дело, Брокгауз-Ефрон», 1897. – С. 131.
2. Ришельевский лицей и Императорский Новороссийский университет: Сборник издаваемый бывшими воспитанниками лицея и университета. – Отдел 1. – Одесса: Тип. Южнорусского общества печатного дела, 1898. – С. 1 - 70.
3. Букач В. М. З історії Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Керівники: Біографічний словник. – Одеса: ПНПУ, 2018. – С. 7.

## **Орлай**

### **Іван Семенович**

І. С. Орлай народився в 1770 році в с. Паладь - Комарівці на Закарпатті в родині угорських дворян.

Навчався в Мукачівському (українською мовою) та Ужгородському (латиною) народних училищах, Ужгородській архігімназії, Велико-Карловській вищих наук гімназії, Надьварадській академії. Протягом року навчався у Львівському

університеті, а потім у Генеральній Йозефінській семінарії (богословський факультет Пештського університету).

У лютому 1790 року здобув звання професора нижчих класів у Надьварадській вищих наук гімназії, де викладав давні мови, географію, історію та арифметику. У 1791 році виїхав до Відня, а потім до Санкт-Петербурга, де вступив до Медико-хірургічного училища. Після відповідних іспитів був удостоєний звання лікаря і залишився працювати при Генеральному Сухопутному шпиталі. У березні 1800 року був призначений гоф-хірургом імператора Павла I. У 1806 році його призначили вченим секретарем Медико-хірургічної академії (нині Військово-медична академія у С.-Петербурзі). В 1817 році за станом здоров'я пішов з академії, але в знак поваги до його заслуг, був обраний почесним членом.

В 1821 році був призначений директором Ніжинської гімназії вищих наук (нині – Ніжинський державний університет імені М. В. Гоголя).

У січні 1826 року наданий чин дійсного статського радника. В серпні того ж року переведений на посаду директора Одеського Рішельєвського ліцею, на якій перебував до лютого 1829 року. Як керівник ліцею приклав багато зусиль для розвитку педагогічного інституту при ліцеї.

Наукові праці були з медицини, історії України, педагогіки. Крім того, писав вірші латиною.

Помер 27 лютого (11 березня) 1829 року в Одесі.

---

**Праці:**

1. О Юго-Западной Руси.// Труды и записки Общества истории и древностей Российских, учрежденного при Императорском

- Московском университете. – Ч. III. Кн. I. – Москва, 1826. – С. 220 – 228.
2. Мнение о преобразовании училищ в России // Лавровский Н. А. Гимназия высших наук кн. Безбородько. – Киев, 1879. – С. 145 – 158.
  3. История о карпато-россах, или о переселении россиян в Карпатские горы и о приключениях с ними случившихся.// Свенцицкий И. С. Материалы по истории возрождения Карпатской Руси с Россией в 1-ой половине XIX-го века. – Львов, 1905. – С. 56 – 83.

#### **Література:**

1. Байцура Т. Иван Семенович Орлай: жизнь и деятельность. – Пряшев: Отделение украинской книги; Братислава: Словацкое педагогическое издательство, 1977. – 235 с.
2. Орлай Иван Семенович// Украинская советская энциклопедия: В 12 т., 13 кн. – Т. 7. – К.: ГР УСЭ, 1982. – С. 534.
3. Орлай Иван Семенович// Енциклопедія історії України: у 10 т. – Т. 7: Мл – О. – К.: Наукова думка, 2010. – С. 635.
4. Букач В. М. 3 історії Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Керівники: Біографічний словник. – Одеса: ПНПУ, 2018. – С. 8 - 9.

## **Синицин**

### **Микола Іванович**

М. І. Синицин народився у 1880 році в Санкт-Петербурзі.

Первісну освіту здобув у батьківському домі. У 1814 – 1819 роках навчався у Морському кадетському корпусі. По закінченні був призведений у мічмани.

В 1819 – 1828 роках викладав математику, астрономію, навігацію у Морському кадетському корпусі.

На різних кораблях ходив від С.-Петербургу до Кронштадту. В 1824 році отримав звання лейтенанта. На військовому транспорті «Кроткий» під командуванням Л. А. Гагемейстера здійснив

навколосвітній подорож в 1828 – 1830 роках. За відмінну службу отримав воїнське звання капітан-лейтенанта.

В 1832 році був переведений у цивільний чин надвірного радника.

В 1832 – 1844 роках обіймав посаду директора Рішельєвського ліцею, до 1837 року керував педагогічним інститутом. Неодноразово виконував обов'язки попечителя Одеського учбового округу.

Помер 3 червня 1844 року в Одесі.

---

#### **Література:**

1. Очерк истории Морского кадетского корпуса с приложением списка воспитанников за 100 лет / Сост. Ф. Веселаго. – С.-Петербург: тип. Морск. кадетск. корпуса, 1852. - 366 с.
2. Русский биографический словарь / Изд. под наблюдением председателя Императорского Русского исторического общества А. А. Половцова. – Т. 18: Сабанеев – Смыслов. – С.-Петербург: тип. И. Н. Скороходова, 1904. – С, 503 - 504.
3. Букач В. М. З історії Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Керівники: Біографічний словник. – Одеса: ПНПУ, 2018. – С. 10.

### **Флукі**

#### **Йосип Михайлович**

Й. М. Флукі народився у 1769 році. Грек за походженням.

В 1781 році закінчив гімназію у С.-Петербурзі, а у 1787 році – Морський шляхетний корпус, з якого був випущений з чином підпоручика.

До 1788 року служив у кадетському корпусі на посаді фрунтового офіцера. Протягом 1788 – 1798 років служив на Балтійському та Чорноморському флотах. Був звільнений з флоту у чині капітана-лейтенанта.

В 1799 – 1803 роках працював у судовій системі.

У 1807 – 1808 роках був директором Таганрозької чоловічої комерційної гімназії, в 1808 – 1809 роках – викладачем у Грецькому кадетському корпусі та Школі комерції в Одесі.

В 1809 – 1815 роках працював в Азовському купецькому пароплаванні.

У 1814 – 1818 роках очолював Одеську комерційну гімназію.

В 1818 – 1823 роках був другим, першим інспектором, професором Рішельєвського ліцею. З 12 грудня 1821 року до 1 березня 1822 року виконував обов'язки директора Рішельєвського ліцею – керівника педагогічного інституту.

Мав чин колезького радника.

Помер у 1828 році в Одесі.

---

#### **Джерела та література:**

1. Высоцкая Е. П. Иосиф Флуки и его сыновья// Донской временник. – 2019. – Вып. 27. – С. 52 - 62.
2. Иосиф Флуки// <https://bogatov.info/Genbase6?p=iosif;n=flouki>
3. Михневич И. Г. Сочинения / ред. Мозговая Н. Г., Волков А. Г., вступ. ст. Волынка Г. И., Мозговая Н. Г., указат. Туренко В. Э. – Киев: НПУ им. М. Драгоманова; Мелитополь: МГПУ им. Б. Хмельницкого, 2014. – С. 235.



## *Відомі вихованці педагогічного інституту*

### *Рішельєвського ліцею*

---

---

#### **Андрєєвський**

#### **Аркадій Степанович**

А. С. Андрєєвський народився 6 (18) березня 1812 року.

Вихованець педагогічного інституту та філософського відділення Рішельєвського ліцею, випускник 1830 року.

З 18 грудня 1830 року до 1 лютого 1832 року служив нагладачем вихованців Рішельєвського ліцею.

В 1832 році склав іспити за правове та політичної економії відділення Рішельєвського ліцею.

У 1832 – 1836 роках служив у канцеляріях Новоросійського та Бессарабського генерал-губернатора, Ізмаїльського градоначальника. В подальшому був чиновником по особливим дорученням при губернаторі Новоросійського краю, радником Кавказького намісника, Тифліським губернським прокурором, головою Олонецької та Катеринославської казенних палат.

В 1856 році здобув чин дійсного статського радника, а у 1865 році вийшов у відставку.

Нагороджений орденом Св. Анни 2 ст.

Помер 7 (19) травня 1881 року.

---

#### **Джерела та література:**

1. Михневич И. Г. Сочинения / ред. Мозговая Н. Г., Волков А. Г., вступ. ст. Волынка Г. И., Мозговая Н. Г., указат. Туренко В. Э. –

- Київ: НПУ ім. М. Драгоманова; Мелітополь: МГПУ ім. Б. Хмельницького, 2014. – С. 257 - 258.
2. Волков С. В. Высшее чиновничество Российской империи. Краткий словарь. – Москва: УДП, 2016. – С. 15 - 42
  3. Андреевский Аркадий Степанович// Родовое гнездо// <http://rodovoyegnezdo.narod.ru/Andreevsky/Andrarkstep.htm>
  4. Аркадий Степанович Андреевский// GENi// <https://www.geni.com/people/Аркадий-Степановч-Андреевский/6000000036362723891>

## **Зеленецький Костянтин Петрович**

К. П. Зеленецький народився у 1812 році.

Навчався у педагогічному інституті та на філософському відділенні Рішельєвського ліцею, випускник 1833 року.

Був направлений до Московського університету, в якому склав іспит на кандидата словесних наук. У 1837 році захистив дисертацію «Дослідження значення, побудови та розвитку слова людського та застосування даного дослідження до мови російської» та здобув ступінь магістра.

У 1837 році повернувся до Одеси і до 1839 року служив у Рішельєвському ліцеї ад'юнктом. 12 червня 1839 року був затверджений на посаді професора. Одночасно з педагогічною діяльністю в 1837 – 1850 роках був цензором Одеського цензурного комітету.

В «Одеському віснику», «Одеському альманасі», «Записках Одеського товариства історії та старожитностей» та інших виданнях друкував статті з питань російської мови, літератури, історії. З 1842 року був дійсним членом Одеського товариства історії та старожитностей, членом Імператорського Російського географічного товариства, членом-кореспондентом Археологічного товариства у С.-Петербурзі та Сербського літературного товариства у Белграді. Мав чин статського радника.

Помер 12 (24) квітня 1858 року в Одесі.

---

#### **Праці:**

1. Четыре повести/ Константин Зеленецкий. – Москва: Университетская тип., 1837. – 214 с.
2. О языке церковно-славянском, его начале, образователях и исторических судьбах/ Константин Зеленецкий. – Одесса: Тип. А. Брауна, 1846. – 123 с.
3. Теория поэзии/ Константин Зеленецкий. – Одесса: тип. Т. Неймана, 1848. – 251 с.
4. Общая риторика / Константин Зеленецкий. – Одесса: тип. Л. Нитче, 1849. – [2], 138 с.
5. Введение в общую филологию/ Константин Зеленецкий. – Одесса: тип. Францова и Нитче, 1853. – 48 с.
6. Записки о бомбардировании Одессы 10-го апреля 1854 года: с планами Одессы и Щеголевской батареи и видом сражения/ Константин Зеленецкий. – Одесса: тип. Францова и Нитче, 1855. – 116 с.

#### **Література:**

1. Энциклопедический словарь/ Изд. Ф. А. Брокгауз, И. А. Ефрон. – Т. XII: Жилы – Земпах. – С.- Петербург: тип. «Издательское дело, Брокгауз-Ефрон», 1894. – С. 384 - 385.
2. Русский биографический словарь/ Изд. под наблюдением председателя Императорского Русского исторического общества А. А. Половцова. – Т. 7: Жабокритский – Зяловский. – С.- Петербург: тип. И. Н. Скороходова, 1897. – С. 336 - 337.
3. Михневич И. Г. Сочинения / ред. Мозговая Н. Г., Волков А. Г., авт. вступ. ст. Волынка Г. И., Мозговая Н. Г., указат. Туренко В. Э. – Киев: НПУ им. М. Драгоманова; Мелитополь: МГПУ им. Б. Хмельницкого, 2014. – С. 258.

**Золотов**  
**Василь Андрійович**

В. А. Золотов народився в 1804 році у дворянській родині.

У 1824 році закінчив педагогічний інститут Рішельєвського ліцею, а у 1829 році – словесне відділення Імператорського Московського університету.

В 1829 – 1832 роках викладав у Рішельєвському ліцеї. В 1832 – 1849 роках утримував в Одесі приватний пансіон, в якому навчав учнів за допомогою нових методів за власними підручниками та методичними розробками, запровадивши звуковий метод навчання.

У 1849 – 1856 роках викладав російську мову, був інспектором класів в Закавказькому дівочому інституті у Тифлісі.

Протягом 1856 – 1870 років працював у Санкт-Петербурзі помічником директора рільницького училища, чиновником з особливих доручень Міністерства народної освіти, приймав участь у створенні учительської семінарії при Виховному домі.

З 1870 року завідував навчальною частиною всіх 22 міських народних училищ Одеси. Деякий час редагував приватну газету «Новоросійський Телеграф». В останні роки життя був директором притулку для малолітніх бідних.

Помер 12(24) грудня 1882 року в Одесі.

---

**Праці:**

1. Русская стихотворная хрестоматия: в 2 ч. / Собр. В. Золотовым. – Москва: тип. Августа Семена при Императорской Мед.-хирург. акад., 1829. – Ч. 1. – VI, 7–315 с.; Ч. 2. – 407, [1], V, [1] с.
2. История Петра Великого / Сост. В. Золотов — С.- Петербург: тип. т-ва «Обществ. польза», 1872. – 86 с.

**Література:**

1. Энциклопедический словарь/ Изд. Ф. А. Брокгауз, И. А. Ефрон. –

- Т. XIIa: Земпер – Имидокислоты. – С.- Петербург: тип. «Издательское дело, Брокгауз-Ефрон», 1894. – С. 651.
2. Русский биографический словарь / Изд. под наблюдением председателя Императорского Русского исторического общества А. А. Половцова. – Т. 7: Жабокритский – Зяловский. – С.- Петербург: тип. И. Н. Скороходова, 1897. – С, 444 - 449.
3. Сумароков А. Воспоминания об Одесском Ришельевском лицее с 1820 по 1828 г. // Кризь призму пам'яті і часу: Одеський Рішельєвський ліцей у спогадах сучасників / автор-упорядник О. О. Синявська. – Одеса: Бондаренко М. О., 2017. – С. 55.

## **Левтеропуло Василь Єгорович**

В. Є Левтеропуло – випускник Рішельєвського ліцею 1832 року з правом на чин X класу.

Продовжив освіту в університеті Св. Володимира в Києві, здобувши ступінь магістра.

У 1836 – 1856 роках служив в Рішельєвському ліцеї, обіймав посади ад'юнкта, професора. Викладав математику, фізику, з 1838 року очолював кафедру фізики та географії.

В травні 1849 року був призначений членом Ліцейського будівельного комітету, а у лютому 1853 року став радником правління.

У 1841, 1847 роках читав публічні лекції з фізики в Одесі.

Вийшов у відставку в чині статського радника.

---

### **Праці:**

1. Курс чистой математики. – Ч. 1: Арифметика / В. Левтеропуло. – Одесса:

Городская тип., 1839.

2. Курс чистой математики. – Ч. 2 / В. Левтеропуло. – Одесса: Городская тип., 1843.

#### **Література:**

1. Михневич И. Г. Сочинения / ред. Мозговая Н. Г., Волков А. Г., авт. вступ. ст. Волынка Г. И., Мозговая Н. Г., указат. Туренко В. Э. – Киев: НПУ им. М. Драгоманова; Мелитополь: МГПУ им. Б.Хмельницького, 2014. – С. 244, 258.

## **Острожський**

### **Олександр Іванович**

О. І. Острожський – випускник Рішельєвського ліцею 1824 року, вихованець педагогічного інституту.

Служив вчителем у ліцейській гімназії, був інспектором Кишинівської гімназії.

У 1843 – 1844 роках обіймав посаду помічника інспектора Рішельєвського ліцею.

В 1844 році вийшов у відставку на пенсію за станом здоров'я у чині колезького радника.

---

#### **Література:**

1. Михневич И. Исторический обзор сорокалетия Ришельевского лицея, с 1817 по 1857 год. – Одесса: тип. Л. Нитче, 1857. – С. 68, 102, 152.  
<http://rarebook.onu.edu.ua:8081/handle/store/1955>

## Петровський Володимир Васильович

В. В. Петровський народився 21 квітня 1815 року в Подольській губернії.

Вихованець педагогічного інституту та філософського відділення Рішельєвського ліцею, випускник 1834 року.

Був направлений до Дерптського університету, в якому у 1835 – 1838 роках навчався на математичному факультеті. Здобув ступінь магістра фізико-математичних наук.

З травня 1840 року працював ад'юнктом в Рішельєвському ліцеї, а з лютого 1847 року до 1852 року обіймав посаду професора.

Мав чин статського радника.

У 1847 – 1849 роках входив до складу Правління ліцею, а у листопаді 1847 року був обраний дійсним членом Імператорського товариства сільського господарства Південної Росії. Читав в Одесі лекції з популярної астрономії.

Є автором праць: «Космографія, чи вчення про склад Всесвіту», «Курс фізичної географії» та інших. Друкувався в «Одеському віснику».

---

### **Праці:**

1. О значении физико-математических наук в практической жизни и причины их быстрого развития в новейшие времена/ Владимир Петровский// Речи, произнесенные в торжественном собрании Ришельевского лицея 20-го июня 1843 года. – Одесса: Городская тип., 1843. – С. 1-14 [25 - 48].

### **Література:**

1. Русский биографический словарь / Изд. под наблюдением председателя Императорского Русского Исторического Общества А. А. Половцова. –

- Т. 13: Павел преподобный – Петр (Илейка). – С.- Петербург: тип. И. Н. Скороходова, 1902. – С, 645 - 646.
2. Михневич И. Г. Сочинения / ред. Мозговая Н. Г., Волков А. Г., авт. вступ. ст. Волянка Г. И., Мозговая Н. Г., указат. Туренко В. Э. – Киев: НПУ им. М. Драгоманова; Мелитополь: МГПУ им. Б. Хмельницкого, 2014. – С. 258.

## **Протопопов**

### **Микола Порфирович**

М. П. Протопопов народився у 1816 році в Одесі.

Навчався в педагогічному інституті та на філософському відділенні Рішельєвського ліцею, випускник 1836 року.

Був направлений до Головного педагогічного інституту у Санкт-Петербург для удосконалення знань стародавніх мов, а згодом переведений до Санкт-Петербурзького університету для підготовки до професорського звання. Але у 1839 році повернувся до Одеси.

В 1839 – 1848 роках викладав російську та латинську мову в гімназії Рішельєвського ліцею. В 1848 – 1869 роках був вчителем латинської мови у 2-й гімназії м. Одеси.

Відомий як перекладач з грецької мови, друкувався в «Одеському віснику» та «Одеському альманасі».

Помер 18(30) квітня 1861 року в Одесі.

---

#### **Праці:**

1. История города Херсона. Сочинение Константина Порфирородного/ М. П. Протопопов // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1848 - 1850. – Т. 2. – С. 118 – 139.



## **Література:**

1. Энциклопедический словарь/ Изд. Ф. А. Брокгауз, И. А. Ефрон. – Т. XXVa: Простатит – Работный дом. – С.- Петербург: тип. «Издательское дело, Брокгауз-Ефрон», 1898. – С. 558 - 559.
2. Русский биографический словарь/ Изд. под наблюдением председателя Императорского Русского исторического общества А. А. Половцова. – Т. 15: Притвиц – Рейс. – С.- Петербург: тип. И. Н. Скороходова, 1910. – С, 94 - 95.
3. Михневич И. Г. Сочинения / ред. Мозговая Н. Г., Волков А. Г., авт. вступ. ст. Волынка Г. И., Мозговая Н. Г., указат. Туренко В. Э. – Киев: НПУ им. М. Драгоманова; Мелитополь: МГПУ им. Б. Хмельницкого, 2014. – С. 258.

## **Степанов**

### **Костянтин Сергійович**

К. С. Степанов народився у 1801 році у дворянській родині.

Вихованець педагогічного інституту Рішельєвського ліцею, випускник 1821 року. У 1824 році додатково закінчив училище правознавства та політичної економії при ліцеї з правом на чин IX класу.

16 липня 1824 року був обраний ад'юнктом ліцею з дорученням управління канцелярією. Після звільнення з цієї посади до 1826 року був ад'юнктом підготовчого класу ліцею.

В подальшому займався літературною діяльністю. служив повітовим суддею.

---

## **Література:**

1. Михневич И. Г. Сочинения / ред. Мозговая Н. Г., Волков А. Г., авт. вступ. ст. Волынка Г. И., Мозговая Н. Г., указат. Туренко В. Э. – Киев: НПУ им. М. Драгоманова; Мелитополь: МГПУ им. Б. Хмельницкого, 2014. – С. 248, 256 - 257, 286.

**Сумароков**  
**Олександр Михайлович**

О. М. Сумароков народився у 1808 році.

Вихованець педагогічного інституту Рішельєвського ліцею, випускник 1828 року.

Працював перекладачем у Керченській митниці.

У повітовому училищі в Одесі викладав російську мову.

Служив у штабі Новоросійського поселення. Мав чин надвірного радника.

Залишив спогади про Рішельєвський ліцей 1820 – 1828 років, відвідування ліцею О. С. Пушкіним, які були опубліковані в «Одеському віснику».

Помер після 1886 року в Одесі.

---

**Праці:**

1. Воспоминания об Одесском Рішельевском лицее с 1820 по 1828 г./ А. Сумароков// Кризь призму пам'яті і часу: Одеський Рішельєвський ліцей у спогадах сучасників / автор-упорядник О. О. Синявська. – Одеса: Бондаренко М. О., 2017. – С. 35 - 82.

**Джерела:**

1. Синявська О. Спогади Олександра Сумарокова як джерело для вивчення історії Рішельєвського ліцею// Південь України у вітчизняній та європейській історії: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. – Одеса: Екологія, 2018. – С. 142 - 146.
2. Михневич И. Г. Сочинения / ред. Мозговая Н. Г., Волков А. Г., авт. вступ. ст. Волынка Г. И., Мозговая Н. Г., указат. Туренко В. Э. – Киев: НПУ им. М. Драгоманова; Мелитополь: МГПУ им. Б. Хмельницького, 2014. – С. 287.
3. Сумароков А. М. // [http://uni-persona.srcc.msu.ru/site/research/zajonchk/tom5\\_1/V5P10300.htm](http://uni-persona.srcc.msu.ru/site/research/zajonchk/tom5_1/V5P10300.htm)

## **Тройницький Олександр Григорович**

О. Г. Тройницький народився 12(24) березня 1807 року в Одесі у дворянській родині.

Освіту здобув в педагогічному інституті Рішельєвського ліцею з чином IX класу, випуск 1826 року.

У 1826 – 1829 роках працював ад'юнктом в Рішельєвському ліце, а з 1829 року викладав історію та географію в Одеському інституті шляхетних дівчат, де згодом служив інспектором.

З 1834 року був управляючим міською типографією та головним редактором «Одеського вісника».

В 1857 – 1858 роках завідував статистичною частиною у статистичному комітеті та членом головного управління цензури при Міністерстві народної освіти. У 1858 – 1867 роках служив у Міністерстві внутрішніх справ.

У 1867 році був призначений членом Державної ради Російської імперії. Сенатор. Тайний радник.

Від 1868 року виконував обов'язки управляючого сирітськими закладами С.-Петербурга, мав звання почесного опікуна.

Нагороджений орденами Св. Станіслава 1, 2 ст., Св. Анни 1 ст., Св. Володимира 2, 3 ст., Св. Олександра Невського, Білого орла.

Помер 12(24) березня 1871 року в Санкт-Петербурзі.

---

### **Праці:**

1. Крепостное население в России. По 10-й народной переписи: Статистическое исследование/ А. Тройницкий. – С.- Петербург: тип. Карла Вульфа, 1861. – 92 с.

### **Література:**

1. Энциклопедический словарь/ Изд. Ф. А. Брокгауз, И. А. Ефрон. – Т. XXXIIIа: Томбигби – Трульский собор. – С.- Петербург: тип. «Издательское дело, Брокгауз-Ефрон», 1901. – С. 885 - 886.
2. Сумароков А. Воспоминания об Одесском Ришельевском лицее с 1820 по 1828 г.// Кризь призму пам'яті і часу: Одеський Рішельєвський ліцей у спогадах сучасників / автор-упорядник О. О. Синявська. – Одеса: Бондаренко М. О., 2017. – С. 55.

## Флуки

### Дмитро Йосипович

Д. Й. Флуки народився у 1804 році. Дворянин, син професора Рішельєвського ліцею Й. М. Флуки.

Вихованець педагогічного інституту Рішельєвського ліцею випуску 1824 року. В 1826 році додатково закінчив училище правознавства і політичної економії при ліцеї з правом на чин IX класу.

У 1826 – 1832 роках працював наглядачем у Рішельєвському ліцеї. Потім перейшов на службу до канцелярії Новоросійського генерал-губернатора і дослужився до чина статського радника.

---

#### Джерела та література:

1. Михневич И. Г. Сочинения / ред. Мозговая Н. Г., Волков А. Г., вступ. ст. Волынка Г. И., Мозговая Н. Г., указат. Туренко В. Э. – Киев: НПУ им. М. Драгоманова; Мелитополь: МГПУ им. Б. Хмельницкого, 2014. – С. 287.
2. Дмитрий Флуки // <https://bogatov.info/Genbase6?p=dmitrii;n=flouki>
3. Высоцкая Е. П. Иосиф Флуки и его сыновья // Донской временник. – 2019. – Вып. 27. – С. 52 - 62.

## Шершеневич Йосип Григорович

Й. Г. Шершеневич народився у 1819 році в Одесі.

Вихованець педагогічного інституту та філософського відділення Рішельєвського ліцею, випускник 1836 року.

До 1853 року був молодшим вчителем, старшим вчителем лицейської гімназії, помічником інспектора Рішельєвського ліцею.

В 1853 – 1866 роках служив інспектором Кишинівської гімназії, був вчителем стародавніх мов та директором 2-ї одеської гімназії, викладав стародавні мови та обіймав посаду директора Рішельєвської гімназії. Згодом був віце-директором відділення Варшавської урядової комісії народної освіти, інспектором студентів Імператорського Варшавського університету.

Від 1872 року перебував у відставці у чині дійсного статського радника.

Займався перекладацькою діяльністю, відомий повним гекзаметричним перекладом російською мовою «Енеїди» Вергілія. Був членом Одеського товариства історії та старожитностей.

Нагороджений орденами Св. Володимира 4 ст., Св. Станіслава 2 ст., Св. Анни 3 ст.

Помер у листопаді 1894 року в Одесі.

---

### **Праці:**

1. Из памяти одесского старожила / И. Г. Шершеневич // Кризь призму пам'яті і часу: Одеський Рішельєвський ліцей у спогадах сучасників / автор-упоряд. О. О. Синявська. – Одеса: Бондаренко М. О., 2017. – С. 130 - 136.

### **Джерела та література:**

1. Из памяти одесского старожила / И. Г. Шершеневич // Кризь призму пам'яті і часу: Одеський Рішельєвський ліцей у спогадах

- сучасників / автор-упоряд. О. О. Синявська. – Одеса: Бондаренко М. О., 2017. – С. 130.
2. Йосиф Григорьевич Шершеневич// <https://www.geni.com/people/Йосиф-Шершеневич/6000000054573654008>
  3. Михневич И. Г. Сочинения / ред. Мозговая Н. Г., Волков А. Г., вступ. ст. Волынка Г. И., Мозговая Н. Г., указат. Туренко В. Э. – Киев: НПУ им. М. Драгоманова; Мелитополь: МГПУ им. Б. Хмельницького, 2014. – С. 237, 289.

**Випускники**  
**Рішельєвського ліцею 1821 – 1837 років,**  
**які служили у закладах освіти**

---

<i>№</i>	<i>Прізвище, ім'я</i>	<i>Рік випуску</i>	<i>Місце служби</i>
1.	<b>Ванікін</b> Олександр	1821	Вчитель початкового училища Рішельєвського ліцею.
2.	<b>Ларуй</b> Микола	1821	Вчитель Єкатерининської гімназії
3.	<b>Симборський</b>	1826	Наглядач Рішельєвського ліцею, домашній вчитель.
4.	<b>Бален-де-Балю</b> Микола	1828	Вчитель 2-ї гімназії в Одесі.
5.	<b>Хрустальов</b> Петро	1828	Вчитель природничих наук в Одеському інституті шляхетних дівчат
6.	<b>Калінеску</b> Петро	1830	Штатний наглядач Одеського повітового училища
7.	<b>Бален-де-Балю</b> Йосип	1831	Вчитель Кишинівської гімназії
8.	<b>Нежинець</b> Петро	1833	Учитель Ризької гімназії
9.	<b>Хацинський</b> Северин	1834	Старший вчитель Кишинівської гімназії
10.	<b>Ізюмський</b> Дмитро	1837	Старший вчитель Кишинівської гімназії
11.	<b>Мейєр</b> Костянтин	1837	Старший наглядач Керченського повітового училища
12.	<b>Михайловський</b> Василь	1837	Старший вчитель гімназії Рішельєвського ліцею
13.	<b>Пятін</b> Михайло	1837	Директор Кишинівської гімназії

**Література:**

1. Михневич И. Г. Исторический обзор сорокалетия Ришельевского лицея, с 1817 по 1857 год. – Одесса: типография Л. Нитче, 1857. – С. 151 - 156.  
<http://rarebook.onu.edu.ua:8081/handle/store/1955>

## *З м і с т*

---

---

1. Історична довідка.....	4
2. Директори Рішельєвського ліцею – керівники педагогічного інституту.....	7 - 16
Вінтер І. І.....	7
Гейнлет Й. А.....	7
Дудрович І. І.....	8
Жіллі Р. А.....	9
Ніколь Ш. Д.....	11
Орлай І. С.....	12
Синицин М. І.....	14
Флукі Й. М.....	15
3. Відомі вихованці педагогічного інституту Рішельєвського ліцею.....	17 – 30
Андрєєвський А. С.....	17
Зеленецький К. П.....	18
Золотов В. А.....	20
Левтеропуло В. Є.....	21
Острожський О. І.....	22
Петровський В. В.....	23
Протопопов М. П.....	24
Степанов К. С.....	25
Сумароков О. М.....	26
Тройницький О. Г.....	27
Флукі Д. Й.....	28
Шершеневич Й. Г.....	29
4. Випускники Рішельєвського ліцею 1821 – 1937 років, які служили у закладах освіти.....	31

---

---

Підписано до друку	29.09.2022
Ум. - друк. аркушів	1.2
Тираж	100 прим.